

K Z O M U N I A K A T
B A D A Ń

Warszawa, marzec 2010

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/30/2010

**POWODY DO DUMY I WSTYDU
DLA POLAKÓW**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Gdyby zapytać Polaków o to, czy są dumni ze swojej przynależności narodowej, większość z nich odpowiedziałaby twierdząco. Jednocześnie tylko nieliczni przyznaliby, że zdarza im się wstydzić swojej narodowości. Tendencję tę, pomimo wahań, można uznać za stałą. Znajduje ona odbicie w licznych naszych badaniach¹. Wysokie poczucie dumy narodowej jest więc w Polsce zjawiskiem powszechnym. Trzeba jednak przyjąć, że może ono zmieniać się w czasie zarówno w dłuższej perspektywie, jak i pod wpływem zdarzeń bieżących, będących akurat w centrum zainteresowania opinii publicznej. Należy również założyć, że oprócz zmian poczucia dumy narodowej w czasie istnieją takie sytuacje, zjawiska społeczne, które w szczególny sposób ją rozbudzają lub też odwrotnie – wywołują w społeczeństwie poczucie wstydu.

Temperatura narodowych uczuć nie jest więc wartością stałą. Zmienia się zarówno z upływem czasu, jak też pod wpływem nagłych społecznych impulsów i konkretnych sytuacji. Oznacza to, że – niezależnie od umiejscowienia w czasie – jedne zjawiska będą zawsze rozbudzać w Polakach poczucie dumy, inne zaś wstydu.

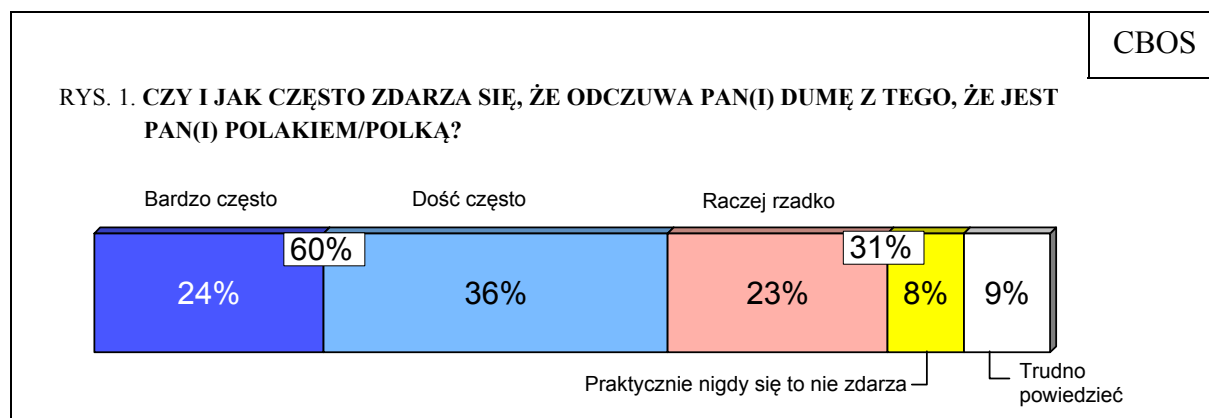
W jednym z ostatnich badań² postanowiliśmy zapytać o to, czy i jak często Polacy odczuwają zarówno dumę, jak i wstyd z powodu swojej przynależności narodowej, oraz określić, jakie sytuacje szczególnie wzbudzają uczucia narodowe Polaków. Staraliśmy się również ustalić, z czego Polacy są dumni, oraz zrekonstruować kanon postaci i miejsc, które według ankietowanych przynoszą chlubę całemu społeczeństwu.

¹ Por. komunikaty CBOS: „O tożsamości Polaków”, kwiecień 2002; „Samoidentyfikacje i duma narodowa Polaków”, październik 2004.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (236) przeprowadzono w dniach 7–13 stycznia 2010 roku na liczącej 1052 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

PRZYNALEŻNOŚĆ NARODOWA JAKO ŹRÓDŁO DUMY I WSTYDU

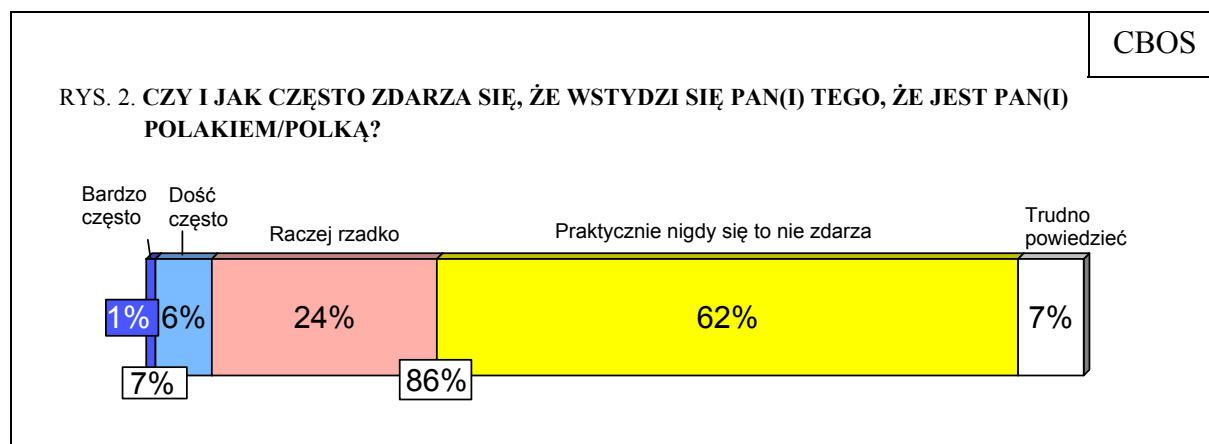
Dla większości ankietowanych (60%) przynależność narodowa jest powodem do dumy. Blisko co czwarty badany (24%) twierdzi, że dumę z bycia Polakiem odczuwa bardzo często, natomiast więcej niż co trzeci (36%) – dość często. Prawie jedna trzecia respondentów (31%) przyznaje, że dumę z utożsamiania się ze swoją narodowością odczuwa raczej rzadko (23%) lub też praktycznie nigdy (8%).

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych przeważają ankietowani deklarujący, że duma z przynależności narodowej często im towarzyszy (zob. tabele aneksowe). Największe odsetki badanych odczuwających dumę z tego powodu notujemy wśród osób starszych, powyżej 65 roku życia (71%) oraz mieszkańców dużych ośrodków miejskich (68%). Do grup społeczno-zawodowych, które na tle pozostałych najczęściej przyznają, że czują dumę z bycia Polakiem, należą: kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem (68%), osoby pracujące w instytucjach państwowych i publicznych (66%) oraz badani o wysokich, lecz nie najwyższych dochodach (69%). Wśród ankietowanych biernych zawodowo dumni z przynależności do narodu polskiego są najczęściej emeryci (72%). Częściej niż innym uczucie to towarzyszy badanym kilka razy w tygodniu praktykującym religijnie (71%) oraz osobom deklarującym poglądy prawicowe (65%).

Wśród respondentów, którzy tylko sporadycznie odczuwają dumę ze swojej tożsamości narodowej lub nie odczuwają jej wcale, najliczniej reprezentowani są ludzie młodzi, jednak już samodzielni, w wieku od 25 do 34 lat (38%), mieszkańcy wsi (32%), ankietowani z wykształceniem średnim (35%), osoby zajmujące stanowiska średniego szczebla i technicy (44%), badani zatrudnieni w sektorze prywatnym poza rolnictwem (39%).

Zdecydowana większość ankietowanych (86%) deklaruje, że praktycznie nigdy nie wstydzi się swojej narodowości (62%) lub że sytuacje takie zdarzają się sporadycznie (24%). Jedynie siedmiu na stu ankietowanych (7%) przyznaje, że często wstydzi się tego, że jest Polakiem.

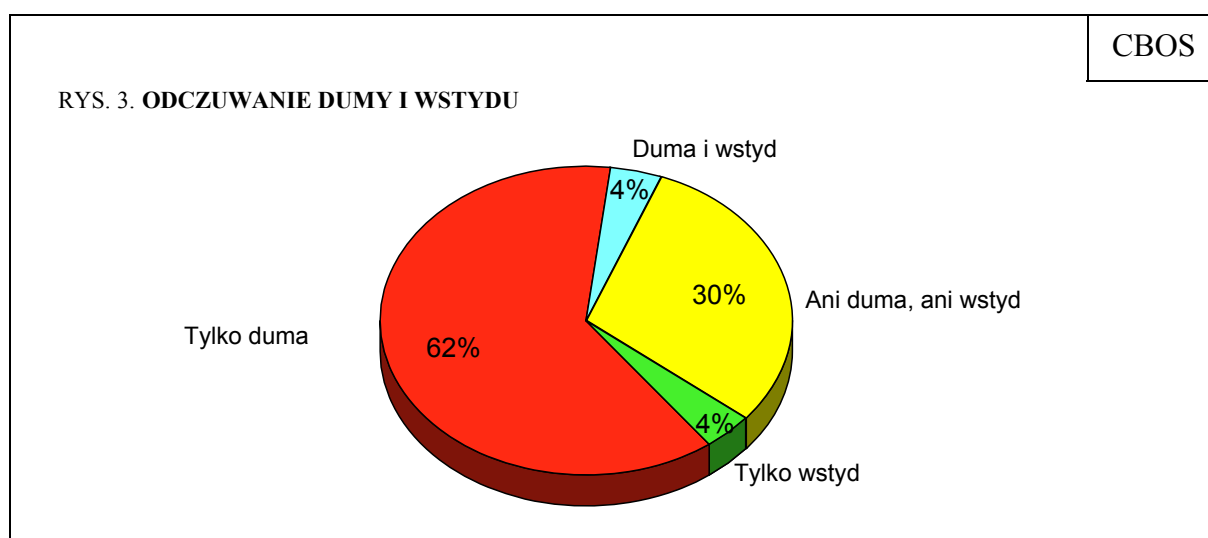

Częściej niż inni poczucie wstydu z powodu przynależności do narodu polskiego deklarują osoby młode, w wieku od 25 do 34 lat (10%), mieszkańcy dużych aglomeracji miejskich (16%), badani z wykształceniem średnim (10%), ankietowani pracujący na własny rachunek (16%). Spośród biernych zawodowo są to głównie uczniowie i studenci (11%), a ze względu na uczestnictwo w praktykach religijnych – ankietowani niepraktykujący (11%).

Skłonność do odczuwania dumy czy wstydu z powodu własnej przynależności narodowej związana jest z jednej strony z czynnikami powiązаныmi z poczuciem ogólnej życiowej satysfakcji³, takimi jak stan posiadania, miejsce zamieszkania lub wysoka pozycja społeczno-zawodowa; z drugiej zaś jest komponentem światopoglądu tradycjonalistycznego. Stąd wśród Polaków dumnych ze swojej narodowości częściej można znaleźć osoby starsze, emerytów, osoby głęboko wierzące, badanych o poglądach prawicowych niż przedstawiciele innych kategorii społecznych i demograficznych. Jednocześnie wstyd z powodu bycia Polką lub Polakiem najczęściej odczuwają ludzie młodzi, często jeszcze uczący się, mieszkańcy dużych miast, badani pracujący na własny rachunek – a więc osoby niezależne, bardziej krytyczne, skłonne do kontestacji otaczającej ich rzeczywistości.

³ Por. komunikat CBOS „Polacy o swoim zadowoleniu z życia”, styczeń 2010.

Przy łącznym rozpatrywaniu uczuć dumy i wstydu okazuje się, że Polacy są mało krytyczni w stosunku do samych siebie. Większość ankietowanych (62%) przyznaje, że często bądź bardzo często odczuwa dumę z bycia Polakiem lub Polką i jednocześnie nigdy lub prawie nigdy nie odczuwa z tego powodu wstydu. Blisko co trzeci badany (30%) wykazuje obojętność wobec swojej tożsamości narodowej twierdząc, że nie jest ona dla niego źródłem ani dumy, ani też wstydu. Tylko nieliczni respondenci (4%) przyznają, że bycie Polakiem lub Polką jest dla nich źródłem zarówno dumy, jak i wstydu, prezentując tym samym postawę krytyczną. Tyle samo osób (4%) twierdzi, że często wstydzi się swojej narodowości, nigdy nie odczuwając z tego powodu dumy.

Postawę bezkrytyczną (czyli odczuwanie wyłącznie dumy z powodu tożsamości narodowej, nigdy się jej nie wstydząc) prezentują najczęściej ludzie starsi, powyżej 65 roku życia (74%), mieszkańcy małych miast (67%) oraz badani z wykształceniem zawodowym (67%). Z uwagi na sektor zatrudnienia są to najczęściej osoby pracujące w instytucjach państwowych i publicznych (68%) lub w prywatnych gospodarstwach rolnych (66%), robotnicy niewykwalifikowani (66%), badani osiągający wysokie, lecz nie najwyższe dochody (71%). Ponadto postawę bezkrytyczną najczęściej przyjmują emeryci (73%), osoby praktykujące kilka razy w tygodniu (75%) oraz badani deklarujący poglądy prawicowe (67%).

W drugiej pod względem liczebności kategorii badanych – tych, którzy nie odczuwają ani dumy, ani wstydu z powodu przynależności narodowej, najliczniej reprezentowani są ludzie młodzi, w wieku od 25 do 34 lat (41%). W tej kategorii nieznacznie dominują mieszkańcy wsi (33%), ankietowani z wykształceniem średnim (32%), osoby zajmujące

stanowiska średniego szczebla i technicy (45%), badani zatrudnieni w sektorze prywatnym (37%) oraz osoby o niskich, lecz nie najniższych dochodach *per capita* (34%). Spośród biernych zawodowo są to najczęściej osoby bezrobotne (44%).

SYTUACJE WZBUDZAJĄCE DUMĘ LUB WSTYD

Ankietowanych przyznających, że zdarza im się odczuwać dumę bądź wstyd z powodu swojej przynależności narodowej, poprosiliśmy o określenie sytuacji, w których towarzyszą im te uczucia. Pytania miały formę otwartą, co oznacza, że badani samodzielnie formułowali odpowiedzi.

ODPOWIEDZI ANKIETOWANYCH DEKLARUJĄCYCH POCZUCIE DUMY Z BYCIA POLKĄ/POLAKIEM

	CBOS
Proszę opisać, w jakiej sytuacji (w jakich sytuacjach) odczuwał(a) lub odczuwa Pan(i) dumę z tego, że jest Pan(i) Polakiem/Polką	(N=965)
Sport – sukcesy sportowe Polaków	27%
Zawsze, w każdej sytuacji	18%
Pamięć o Janie Pawle II	7%
Za granicą, na wycieczkach zagranicznych, podczas pobytu za granicą	6%
Kultura, tradycja, sztuka	5%
Polska historia	5%
Sukcesy, osiągnięcia Polski i Polaków w kraju i na świecie	5%
Święta narodowe, państwowe, rocznice	4%
Działalność Polaków na arenie międzynarodowej	4%
Dobra opinia o Polsce i Polakach w świecie	3%
Wykształcenie i stan nauki polskiej	3%
Hymn, barwy narodowe	3%
Pracowitość, praca Polaków za granicą	2%
Podczas kontaktów z obcokrajowcami	2%
Duma płynąca z posiadania pracy	2%
Gospodarka polska, stabilizacja gospodarcza, rozwój kraju	2%
Działalność charytatywna (WOŚP, Caritas, pomoc potrzebującym)	1%
Wojsko Polskie, żołnierze na misjach zagranicznych	1%
Gdy porównujemy się z innymi	1%
Cnoty heroiczne (waleczność, bohaterstwo, patriotyzm)	1%
Piękno kraju, przyroda, zabytki	1%
Ogólnie, gdy dzieje się coś dobrego	1%
Sławni ludzie, bohaterowie narodowi	1%
Zasługi Polski dla przemian ustrojowych w Europie, obalenie komunizmu, działalność „Solidarności”	1%
Członkostwo w UE	1%
Inne	3%

Pominięto kategorie pojawiające się w wypowiedziach mniej niż 1% badanych i odpowiedź „nie wiem/trudno powiedzieć”. Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymieniać różne sytuacje

Momenty, w których Polacy czują się szczególnie dumni ze swojej przynależności narodowej, związane są przede wszystkim z sukcesami sportowymi polskich zawodników (27%). Część ankietowanych (18%) deklaruje, że cały czas odczuwa dumę ze swojej narodowości, w każdej sytuacji. Uczucie szczególnej dumy wywołuje również pamięć o Janie Pawle II (7%).

Rozbudzeniu pozytywnych narodowych uczuć sprzyja pobyt poza granicami kraju. Podczas wyjazdów zagranicznych szczególną dumę ze swojego pochodzenia odczuwa 6% pytanych. Tym, co podsyca narodową dumę Polaków, jest również odwołanie do kultury, tradycji i sztuki oraz do polskiej historii, a także ogólnie osiągnięcia Polaków w świecie (po 5%). Momentami, które w szczególny sposób sprzyjają rozbudzeniu dumy narodowej, są dla ankietowanych również obchody świąt narodowych, państwowych i rocznic oraz działalność Polaków na arenie międzynarodowej, w szczególności sukcesy polskiej polityki zagranicznej (po 4%).

Uczucie dumy wzbudza w Polakach również ogólna dobra opinia o Polsce w świecie wyrażająca się między innymi w szacunku i sympatii ze strony obcokrajowców (3%), a także sytuacje odwołujące się do sfery symbolicznej – hymnu i barw narodowych Rzeczypospolitej Polskiej (3%). Powodem do dumy jest dla ankietowanych także stan polskiej nauki, wyrażający się zarówno w osiągnięciach polskich naukowców, jak i w ogólnie wysokim poziomie nauczania w polskich szkołach (3%).

Dla części respondentów (2%) impulsem rozbudzającym uczucie narodowej dumy jest pracowitość Polaków, w tym praca poza granicami kraju. Sytuacją sprzyjającą budzeniu uczucia dumy są też kontakty z obcokrajowcami (2%): zarówno wymiany uczniowskie i studenckie, zjazdy młodzieży, jak i kontakty biznesowe. Źródłem dumy dla badanych jest również posiadanie pracy w kraju i dobra kondycja polskiej gospodarki w dobie kryzysu (po 2%).

Poczucie wstydu ma na ogół odmienne źródła niż odczuwanie dumy. Blisko co trzecia osoba deklarująca, że zdarza jej się odczuwać wstyd z powodu bycia Polakiem lub Polką (31%), twierdzi, że najbardziej ją zawstydzają wydarzenia na polskiej scenie politycznej. Ankietowani wymieniają tu głównie afery polityczne oraz spory między prezydentem a premierem. Co czwarty respondent z tej grupy (26%) przyznaje, że tym, co wywołuje u niego wstyd z przynależności narodowej, jest zachowanie się rodaków za granicą. Chodzi tu zarówno o osoby pracujące poza granicami kraju, jak i te, które wyjeżdżają za granicę w innych celach. Co siódmy badany deklarujący odczuwanie wstydu (14%) wiąże to uczucie

z kryminalnymi zachowaniami rodaków, wskazując na przestępstwa i kradzieże przez nich popełniane. W opiniach badanych chluby Polakom nie przynosi również brak kultury, chuligaństwo, pijaństwo, wulgarne i chamskie zachowanie. Takie postępowanie krajan zawstydzają co dwunastego respondenta z tej grupy (8%).

ODPOWIEDZI ANKIETOWANYCH DEKLARUJĄCYCH ODCZUWANIE WSTYDU Z POWODU BYCIA POLKĄ/POLAKIEM

	CBOS
Proszę opisać, w jakiej sytuacji/ w jakich sytuacjach wstydzil(a) się lub wstydzi się Pan(i) tego, że jest Pan(i) Polakiem/Polką	(N=382)
Życie polityczne	31%
Zachowanie Polaków za granicą (polskich turystów i pracowników)	26%
Przestępczość Polaków	14%
Brak kultury, hałaśliwe, wulgarne, chamskie zachowanie	8%
Złe opinie o Polakach za granicą, negatywny stereotyp Polaka	6%
Zachowanie przedstawicieli Polski za granicą	5%
Ogólnie – nieodpowiednie zachowanie Polaków	4%
Złe wyniki w sporcie	3%
Krytyczne uwagi dotyczące stanu państwa polskiego	3%
Kradzież napisu „Arbeit macht frei” z bramy obozu Auschwitz	2%
Ksenofobia Polaków, rasizm, antysemityzm, niechęć do innych	2%
Zachowanie kibiców na stadionach	2%
Sytuacja społeczno-ekonomiczna: kryzys, bezrobocie, wysokie podatki, wysokie ceny	2%
Brak jedności i solidarności Polaków za granicą	1%
Elementy tradycji, historii Polski, ciemne strony historii, katolicyzm i jego skutki	1%
Inne	5%

Pominięto kategorie pojawiające się w wypowiedziach mniej niż 1% badanych i odpowiedź „nie wiem/trudno powiedzieć”. Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymieniać różne sytuacje

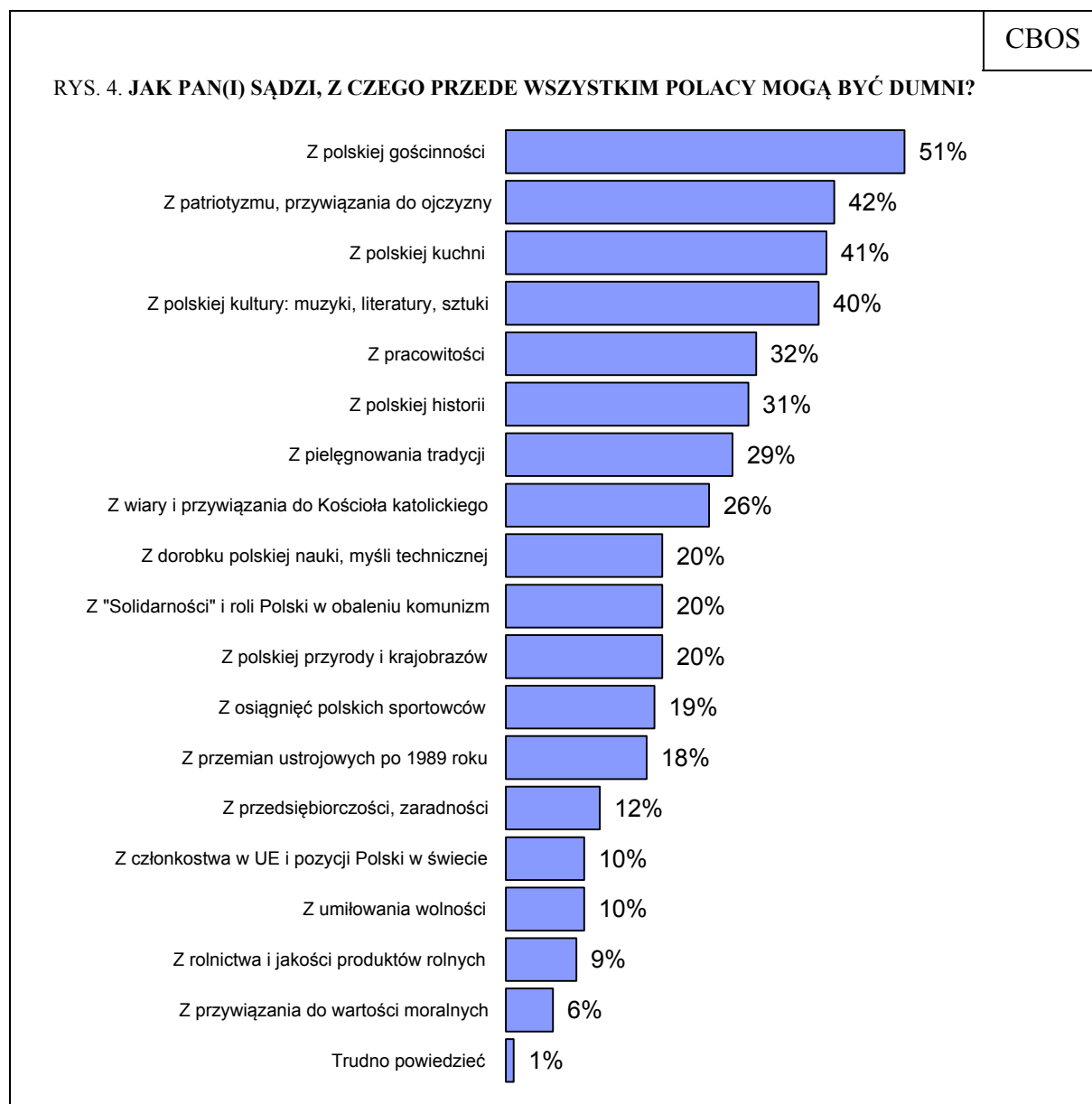
Źródłem wstydu dla części badanych jest też negatywny stereotyp Polaka pokutujący poza granicami kraju (6%), a także zachowania przedstawicieli Polski za granicą – posłów Parlamentu Europejskiego i członków polskich delegacji zagranicznych (5%).

W niektórych wypowiedziach zwracano uwagę na ogólnie nieodpowiednie zachowanie Polaków (4%), a także słabą kondycję polskiego sportu i zły stan państwa (po 3%), wyrażający się między innymi w marnotrawstwie pieniędzy publicznych i korupcji.

Część badanych za powód do szczególnego wstydu uznała kradzież napisu „Arbeit macht frei” z bramy KL Auschwitz (2%). Tyle samo osób upatruje źródeł narodowego wstydu w ksenofobicznych zachowaniach Polaków i ich niechęci do innych narodów, w sytuacji społeczno-ekonomicznej kraju oraz w nieodpowiednich zachowaniach kibiców na stadionach sportowych (po 2%).

POWODY DO DUMY

Ankietowani proszeni o określenie, z czego Polacy jako ogół społeczeństwa mogą być dumni, w pierwszej kolejności wskazywali (z podanej listy) polską gościnność (51%). Nieco mniej badanych jest zdania, że powodem do dumy dla Polaków powinien być patriotyzm i przywiązanie do ojczyzny (42%).

Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jeden powód

Dwie piąte ankietowanych określa tradycyjną kuchnię jako coś przynoszącego Polakom chlubę (41%) lub podkreśla wyjątkowość polskiej kultury uznając, że jest ona tym, z czego Polacy mogą być dumni (40%). Co trzeci ankietowany twierdzi, że powodem

do dumy może być pracowitość Polaków (32%), a także historia naszego kraju (31%). Znaczne grupy ankietowanych wskazywały również na fakt pielęgnowania polskiej tradycji (29%), wiarę i przywiązanie do Kościoła katolickiego (26%), dorobek polskiej nauki i myśli technicznej, „Solidarność” i rolę Polski w obaleniu komunizmu, przyrodę i krajobrazy (po 20%). Prawie co piąty respondent uznał za powód do dumy osiągnięcia polskich sportowców (19%) i przemiany ustrojowe po 1989 roku (18%). Mniej osób wskazywało na przedsiębiorczość i zaradność Polaków (12%), członkostwo Polski w UE i jej pozycję w świecie, umiłowanie wolności (po 10%), rolnictwo i wysoką jakość produktów rolnych (9%) oraz przywiązanie Polaków do wartości moralnych (6%).

W oddzielnych pytaniach otwartych zapytaliśmy respondentów o postaci, które ich zdaniem przynoszą szczególną chwałę narodowi polskiemu, oraz o miejsca, stanowiące według nich wizytówkę naszego kraju.

Odpowiadając na pytanie o osobistości, z których Polacy mogą być dumni, zdecydowana większość ankietowanych (71%) wymieniła Jana Pawła II. Co szósty badany (16%) widzi w takiej roli Lecha Wałęsę, a co dziesiąty (10%) – Józefa Piłsudskiego. Dla co dwunastego respondenta (8%) postacią przynoszącą Polakom chwałę jest Fryderyk Chopin. Niemal tyle samo osób (7%) uważa, że Polacy mogą być dumni ogólnie z ludzi pióra. Wymieniano tutaj zarówno poetów, jak i prozaików – Wisławę Szymborską, Zbigniewa Herberta, ale też Władysława Reymonta czy Stefana Żeromskiego. W dalszej kolejności badani przypominali osoby związane z przełomowymi momentami w dziejach nauki – Mikołaja Kopernika i Marię Curie-Skłodowską (po 6%) oraz sportowców, w tym przede wszystkim Adama Małysza, ale też Roberta Kubicę, Justynę Kowalczyk czy też polskie siatkarki.

Co dwudziesty ankietowany (5%) jest zdania, że Polacy mogą być dumni ze współczesnych polityków. W tej kategorii pojawiły się takie nazwiska, jak: Leszek Balcerowicz, Aleksander Kwaśniewski, Jerzy Buzek czy Lech Kaczyński. Tyle samo badanych uważa, że powodem do dumy powinni być dawni władcy Polski (Jan III Sobieski, Kazimierz Wielki, Władysław Jagiełło). Jako postać przynoszącą Polakom chlubę wymieniano również Adama Mickiewicza (4%).

W dalszej kolejności pojawiali się dowódcy wojskowi i bohaterowie walk o niepodległość (3%). Wymieniano głównie nazwiska związane z drugą wojną światową (Władysław Sikorski, Władysław Anders, Edward Rydz-Śmigły, Karol Świerczewski), ale też innych bohaterów narodowych (Henryk Dąbrowski, Kazimierz Pułaski). Respondenci

typowali również wielkich artystów, Tadeusza Kościuszkę, kardynała Stefana Wyszyńskiego, uczonych i naukowców, kompozytorów i muzyków.

		CBOS
Jak Pan(i) uważa z kogo, z jakich postaci żyjących obecnie lub w przeszłości, Polacy mogą być dumni?		
Jan Paweł II		71%
Lech Wałęsa		16%
Józef Piłsudski		10%
Fryderyk Chopin		8%
Ludzie pióra		7%
Mikołaj Kopernik		6%
Maria Curie-Skłodowska		6%
Sportowcy		6%
Politycy współcześni		5%
Dawni władcy Polski		5%
Adam Małysz		5%
Adam Mickiewicz		4%
Wielcy dowódcy i bohaterowie walk o niepodległość		3%
Artyści (malarstwo, rzeźba)		3%
Tadeusz Kościuszko		3%
kard. Stefan Wyszyński		3%
Uczni i naukowcy		3%
Kompozytorzy i muzycy		3%
Władysław Bartoszewski		2%
Spółecznicy		2%
Nie ma nikogo takiego		2%
ks. Jerzy Popiełuszko		2%
Henryk Sienkiewicz		2%
Politycy okresu PRL		2%
Reżyserzy i ludzie ekranu		1%
Politycy II RP		1%
Osoby duchowne		1%
Inne		3%

Pominięto kategorie pojawiające się w wypowiedziach mniej niż 1% badanych i odpowiedź „nie wiem/trudno powiedzieć”. Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić więcej niż jedną osobę

Wśród osobistości wymienianych z nazwiska byli jeszcze: Władysław Bartoszewski, społecznicy (Irena Sendlerowa, Janina Ochojska, Jerzy Owsiak), ksiądz Jerzy Popiełuszko, Henryk Sienkiewicz i politycy okresu PRL.

Ankietowani proszeni o wskazanie miejsc w Polsce, które według nich powinien zobaczyć obcokrajowiec, aby uznać Polskę za kraj interesujący, a więc takich, którymi Polacy mogą się pochwalić innym, w pierwszej kolejności wymieniają duże miasta. Ponad połowa badanych (56%) za takie miejsce uznała Kraków, a prawie jedna trzecia (30%) Warszawę. Na kolejnym miejscu znalazły się Mazury, rekomendowane przez co czwartego respondenta (25%). Prawie co piąty ankietowany (18%) poleciłby obcokrajowcowi polskie góry, natomiast blisko co ósmy (13%) konkretnie Zakopane. Nieco mniej badanych (11%) za wizytówkę naszego kraju uznało Częstochowę, a co dziesiąty Polak (10%) Morze Bałtyckie.

		CBOS
Jak Pan(i) myśli, jakie miejsca w Polsce powinien zobaczyć cudzoziemiec, tak aby wyjechał z naszego kraju z przekonaniem, że Polska to interesujący, warty poznania kraj?		
Kraków		56%
Warszawa		30%
Mazury		25%
Góry		18%
Zakopane		13%
Częstochowa		11%
Morze Bałtyckie		10%
Gdańsk		8%
Inne polskie miasta		8%
Inne miejsca historyczne, muzea, zamki i zabytki		8%
Wrocław		8%
Tatry		7%
Bieszczady		6%
Oświęcim		6%
Inne krainy geograficzne		5%
Wieliczka		4%
Wawel		4%
Puszcza Białowieska		3%
Poznań		3%
Trójmiasto		3%
Polskie krajobrazy i przyroda		3%
Toruń		3%
Parki Narodowe		2%
Miejsca kultu religijnego		2%
Konkretne miejsca		2%
Polskie wsie		2%
Kazimierz Dolny		1%
Gniezno		1%
Wadowice		1%
Inne		1%

Pominięto kategorie pojawiające się w wypowiedziach mniej niż 1% badanych i odpowiedź „nie wiem/trudno powiedzieć”. Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić różne miejsca

W dalszej kolejności badani wymieniali Gdańsk, inne polskie miasta (np. Szczecin, Katowice, Lublin, Łódź, Białystok) i pozostałe miejsca historyczne (po 8%). W tej ostatniej kategorii znalazło się pole bitwy grunwaldzkiej, Westerplatte, Pomnik Poległych Stoczniovców, Panorama Raclawicka, Wilczy Szaniec i zamki: w Malborku, Kruszwicy czy Łańcucie. Ankieterzy wymieniali również konkretne łańcuchy gór polskich, wskazując na Tatry (7%) oraz Bieszczady (6%). Dla części badanych (6%) miejscem, które powinien zobaczyć obcokrajowiec odwiedzający Polskę, jest Oświęcim.

Co dwudziesty ankieter (5%) wymienił inne krainy geograficzne. W kategorii tej znalazły się zarówno duże regiony, jak: Warmia, Śląsk czy Kaszuby, jak też mniejsze krainy geograficzne (np. ziemia hrubieszowska). Respondenci wymieniali również Wawel i Wieliczkę (po 4%), Puszcę Białowieską, Poznań, Trójmiasto, Toruń i ogólnie polską przyrodę (po 3%).

Część badanych wytypowała parki narodowe (np. Kampinoski, Ojcowski, Biebrzański), miejsca kultu religijnego (np. Licheń, Święta Lipka, Kalwaria Zebrzydowska), polskie wsie lub inne konkretne miejsca, interesujące przede wszystkim z uwagi na walory krajobrazowe, takie jak Morskie Oko, Solina, Szlak Orlich Gniazd, Pustynia Błędowska, Czarna Hańcza, Śnieżka czy wyspa Wolin.

W świetle badań Polacy wydają się społeczeństwem dumnym. Świadczy o tym zarówno wysoki odsetek osób, które deklarują, że odczuwają dumę narodową, jak też mnogość powodów przytaczanych przez badanych jako źródła dumy.

Zwraca uwagę brak krytycyzmu Polaków wobec własnego społeczeństwa. Większość ankietowanych prezentuje postawę apologetyczną, charakteryzującą się dostrzeganiem jedynie chlubnych stron przynależności do narodu polskiego, nigdy zaś wstydliwych. Poczucie dumy umacnia tożsamość narodową, spaja społeczeństwo przez stymulację świadomości zbiorowej Polaków. W tym kontekście na uwagę zasługuje to, że prawie co trzeci Polak jest obojętny wobec swojej przynależności narodowej w tym sensie, że nie postrzega jej ani jako powodu do dumy, ani wstydu.

Momenty, w których Polacy w sposób szczególny odczuwają dumę narodową, związane są przede wszystkim z sukcesami sportowymi. Jednocześnie co piąty badany proszony o wskazanie, w jakiego rodzaju sytuacjach odczuwa szczególną dumę ze swojej przynależności narodowej, deklaruje, że uczucie to towarzyszy mu cały czas, bez względu na okoliczności. Dumę w Polakach wzbudza też pamięć o Janie Pawle II.

Sytuacje, które są dla Polaków szczególnie wstydlive, to w pierwszej kolejności zjawiska życia politycznego. Badani wstydzą się również za swoich rodaków za granicą (zarówno tych pracujących, jak i wyjeżdżających w innych celach) oraz z powodu wysokiego – ich zdaniem – poziomu przestępczości.

Tym, z czego Polacy jako ogół społeczeństwa powinni być dumni, jest w pierwszej kolejności polska gościnność, a następnie patriotyzm i przywiązanie do ojczyzny, polska kuchnia i dorobek kulturowy. Wśród osobowości, które przynoszą chwałę narodowi polskiemu, ankietowani wymieniają przede wszystkim Jana Pawła II, a w dalszej kolejności Lecha Wałęsę i Józefa Piłsudskiego. Taki dobór znamienitych postaci nie zaskakuje. Jest odbiciem dominującego kanonu – te same osoby są uznawane przez Polaków za autorytety⁴. Miejscami, które wzbudzają w badanych szczególną dumę, które chcieliby pokazać przedstawicielom innych kultur i narodów, są przede wszystkim miasta – Kraków i Warszawa – oraz krainy geograficzne: Pojezierze Mazurskie i ogólnie polskie góry.

Opracował
Marcin HERRMANN

⁴ Por. komunikat CBOS „Wzory i autorytety Polaków”, październik 2009.